

Zbornik
Instituta za kriminološka i
sociološka istraživanja
2007 / Vol. XXVI / 1-2 / 389-397

Originalni naučni rad
UDK: 334.728:351.759.4/.5

KLASIFIKACIJE I TUMAČENJE PRIVATNOG POLISINGA

Dušan Davidović*

Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd

Rad predstavlja jedan pokušaj komuniciranja sa modernim teorijskim konceptima polisinga (privatnog i javnog) koji još uvek nije našao svoje mesto u vokabularu srpske kriminološke misli. Posebna pažnja posvećena je privatnom polisingu, njegovoj klasifikaciji, kao i nekim, heurističkim tumačenjima nastanka privatnog polisinga koja slikovito otkrivaju socijalnu pozadinu ovog pojma.

KLJUČNE REČI: polisin / , privatni polising / policija / socijalna kontrola

U poslednjih nekoliko dekada, u stručnoj literaturi primetan je porast broja radova na temu polising, koji su uslovlili brojne rasprave, naučne skupove, seminare i studije. Naročita pažnja i u najvećoj meri, bila je posvećivana javnom polisingu (public policing), što je neminovno dovelo do sužavanja značenja ovog pojma, i njegovog razumevanja budući da nisu u razmatranja uzimani i drugi subjekti, osim policije, koji učestvuju u ostvarivanju bezbednosti u nekoj zajednici. U poslednje vreme međutim, od sredine 80-tih, prvenstveno u SAD, Australiji, Velikoj Britaniji, situacija se menja, u smislu da se u proučavanju

---

* Email: ddavidovic@hotmail.com

polisinga u totalitetu njegovog značenja, uključuje mnogo veći broj činilaca procesa polising.

Kako navodi Johnston, do polovine 18. veka pojam polising podrazumevao je regulisanje opstojanja vlasti, morala i ekonomije (Johnston 1992a). Nakon tog perioda, termin policija počinje da se uvek vezuje sa očuvanjem vlasti, javnog reda i mira i prevencijom kriminala. Problem koji je nastao kao posledica ovog vezivanja termina policija, jeste u tome što se stvorila zabluda da samo policija sprovodi polising. Zabluda- zato što u stvarnosti postoji mnogo više subjekata koji su aktivno uključeni u ovaj proces (polising). Ovo je važno iz prostog razloga što se termin policija odnosi na jednu posebnu organizaciju, organ vlasti, dok se termin polising odnosi na jedan socijalni proces, čiji su činioci i policija, ali i mnogi drugi- koji u tom procesu učestvuju*.

Pojam *policije* nije teško definisati, o čemu postoji brojna i strana i domaća literatura (Kešetović 2004). U smislu jedne operativne definicije, a za potrebe ovog rada, policiju možemo da odredimo kao jedan organ kojeg čine ljudi zaposleni od strane države, koji patroliraju ulicama, bore se protiv kriminala, održavaju javni red i mir i koji vrše i mnoge druge funkcije tipa socijalnog servisa (Reiner 1994). *Polising* međutim, suštinski predstavlja socijalnu funkciju koja doprinosi održanju pojedinačnog socijalnog reda (i mira) i koju vrše brojne, različite institucije, ustanove, organi... On podrazumeva one aktivnosti koje imaju za cilj da **osiguraju** bezbednost socijalnog reda u određenoj sredini, i to merama i aktivnostima koje su primerene tako postavljenom cilju. U tom smislu, polising se razlikuje od mnogo šireg koncepta *socijalne kontrole*, koji uključuje gotovo sve što doprinosi i indirektno i direktno održanju, odnosno proizvođenju socijalnog reda (i mira)- škole, udruženja roditelja, crkve, omladinski klubovi i udruženja, mediji, javni radnici...(Reiner, *ibid*). Drugim rečima, *polising* je jedan aspekt socijalne kontrole koji objedinjuje sisteme nadzora, kombinovane sa pretnjom sankcijama za narušavanje socijalnog

---

* Stvaranje "Nove policije" u Londonu 1829.g., u stručnoj literaturi uzima se kao simbolička tačka obrta prenosa odgovornosti za polising iz privatnih, u ruke javnosti-odnosno, države (Shearing 1993).

reda, sa prevashodnim ciljem da održava taj socijalni red bezbednim od spoljašnjeg i unutrašnjeg ugrožavanja. Taj socijalni red može biti zasnovan na konsenzusu, ili na konfliktu i opresiji, ili na kombinaciji ova dva pola, što je najčešći slučaj u modernim društvima.

Mnogo užu definiciju privatnog polisinga srećemo kod Elisabeth E. Joh, koja pod privatnim polisingom podrazumeva brojne pravosnažne forme usluga organizovanog, komercijalno usmerenog osoblja čije primarne delatnosti uključuju kontrolu kriminala, zaštitu imovine i života i održavanje reda.

Definisan na ovaj način, privatni polising ne obuhvata mnoge grupe i pojedince van države-njenih institucija koji takođe učestvuju u aktivnostima koje imaju za cilj prevenciju kriminala. U tom smislu, ova definicija, koja može da bude dobra operativna definicija za određena proučavanja-istraživanja polisinga, nije u potpunosti odgovarajuća našim razmatranjima na ovom mestu.

Smatramo naime, da je normalno da u zemljama u kojima polising ima dugu tradiciju (Engleska npr.), postoji zaista veliki broj subjekata koji čine sistem polisinga, a koji su i privatnog i javnog/državnog karaktera, tako da se sve češće u stručnoj literaturi govori o *hibridnom polisingu*. Hibridnom zbog toga, što na jednom fonu zajednički rade i javni i privatni sektor i vladine institucije i ne vladine organizacije i dobrovoljna udruženja na raznim projektima koji su prevashodno proaktivni i preventivni odgovor na kriminal.

Ostalo nam je da objasnimo i pojam *privatno* u izrazu *privatni polising*. Prostor nam ne dozvoljava dublje zalaženje u tumačenje dihotomije privatno – javno, kojoj su socijalne nauke posvetile dobar deo XX-og veka. U operativnom smislu, koji je sasvim primeren iznetom pristupu ovoj temi, javno i privatno je razlučeno po osnovu sektora kojima pripadaju; ako je neki subjekt polisinga deo sistema vlasti i finansira se iz poreza, onda je on javnog/državnog karaktera. Ako je opskrbljen od strane kompanije, preko isplata, on je privatnog karaktera.

KLASIFIKACIJE POLISINGA

Brojni autori različito klasifikuju polising, upotrebljavajući različite kriterijume i primenjujući različita polazišta, koja su podređena

različitim socijalnim kontekstima u kojima se polising osmišljava i sprovodi. Tako Johnston (1992a) identifikuje četiri kategorije polisinga: **privatnu bezbednost** (private security sector), **hibridni polising**, **polising koji sprovode građani** i **autonomni polising**.

Sektor privatne bezbednosti obuhvata privatne kompanije koje pružaju usluge bezbednosti i/ili proizvode namenjene bezbednosti.

Hibridni polising obuhvata sve one javne subjekte (kao i poneke privatne), osim javne bezbednosti (policija), a koja su uključena na razne načine u polising. Kada je Velika Britanija u pitanju, ovde su uključene policijske snage koje nisu u sastavu Home Office, inspeksijske službe, istražitelji u oblasti očuvanja zdravlja i sigurnosti, očuvanja životne sredine... Treća kategorija polisinga uključuje organizovan, od strane države sankcionisan polising koji sprovode građani; Neighbourhood Watch, pripadnici dobrovoljnih policijskih formacija i dr. Najzad, **autonomni polising** čine one aktivnosti koje sprovode građani, a koje su izvan sankcija države. U ovu kategoriju spadaju aktivnosti dobrovoljačkih patrola u određenim delovima naselja, ili aktivnosti Privremene irske republičke armije koji sprovode polising u svojim zajednicama u Severnoj Irskoj.

Drugu jednu klasifikaciju nalazimo kod Loader-a, koji je učinio napor da potpuno novim metodom klasifikuje širok krug organizacija uključenih u polising. Klasifikacija počinje sa **polisingom koji sprovodi vlada**, u koji su uključeni ministarstvo unutrašnjih poslova i druge nacionalne policijske formacije. Zatim, **polising kroz vladu**, u koji spadaju usluge polisinga koje obezbeđuje vlada, ali koje sprovode drugi, kao npr. industrija privatne bezbednosti. U treću kategoriju spada **polising izvan vlade**, koji se odnosi na rastuće tržište usluga privatnog polisinga (kada npr. stanovnici nekog kvarta sami angažuju i plaćaju patroliranje nekoj privatnoj kompaniji za obezbeđenje. Sledeća kategorija po ovom autoru je **polising iznad vlade**, koji podrazumeva međunarodna dostignuća u polisingu, kao što su Interpol i Europol. Konačno, **polising ispod nivoa vlade** uključuje organizovani nadzor koji je podržan od strane država (Neighbourhood Watch, pokreti dobrovoljnih čuvara javnog reda i mira).

Važno je ovde napomenuti da i ova, kao uostalom i sve klasifikacije društvenih fenomena, nije i ne može da bude striktna u smislu da jasno odeljuje kategorije koje klasifikaciju čine; u realnom društvenom životu dolazi vrlo često do preklapanja kategorija u klasifikaciji. I zaista, usluge privatnog sektora bezbednosti mogu se detektovati i u kategoriji `kroz vladu` i `van vlade` i `ispod vlade` kategorijama.

Da navedemo na kraju i klasifikaciju koju je sačinila Elisabeth E. Joh:

Protektivni polising koji se sastoji u obezbeđivanju privatne imovine od svih oblika ugrožavanja. Ova kategorija polisinga može biti preventivna i reaktivna. **Obaveštajni polising** koji se uglavnom svodi na delatnosti privatnih istražitelja, koji se mnogo više bave prikupljanjem i obradom informacija, nego otkrivanjem i lišavanjem slobode učinilaca krivičnih dela. **Ugovorni polising sa javnim institucijama** postoji onda kada privatne kompanije za obezbeđenje pružaju specifične bezbednosne usluge javnim/državnim ustanovama i institucijama. u ovom slučaju, nacionalne vlade redukuju svoju ulogu u polisingu na finansiranje takvih bezbednosnih usluga i nadzor nad njihovom realizacijom.* **Korporativni polising** je ustvari organizovanje, sprovođenje i nadzor sistema integralne bezbednosti u privatnim preduzećima /kompanijama, od strane privatnih kompanija za bezbednost. U operacionalnom smislu, to su poznata `odeljenja za bezbednost` ili `sektori bezbednosti` u kompanijama, koja vode računa o bezbednosti imovine, lica i poslovanja tih kompanija.

TUMAČENJA PRIVATNOG POLISINGA

Poslednjih dekada, brojne studije su posvećene tumačenjima enormno brzog razvoja privatnog polisinga u zapadnoevropskim društvima. U najširem smislu, one se mogu podeliti na one studije koje pripadaju teorijama `finansijske prinude`, `strukturalističkim` i `pluralističkim` teorijama. Ono što je međutim, zajedničko svima njima,

---

* Prva lokalna vlada koja je unajmila privatnu kompaniju verovatno je bila vlada grada Kalamanzu (država Mičigen), u kom gradu su, tokom `50-tih godina prošlog veka, pripadnici privatne kompanije Charles Services duže od tri godine obavljali dužnost zamenika šerifa, patrolirali gradom i regilirali saobraćaj.

jeste to; da su nastojale da razvoj privatnog polisinga tumače u kontekstu njegovog razvoja u Velikoj Britaniji i SAD. S toga, ovi pristupi, u metodološkom smislu, nisu primenljivi u bivšim komunističkim zemljama i zemljama srednjeg i dalekog istoka. S druge strane, u mnogim od ovih studija, autori govoreći o privatnom polisingu, ustvari govore o industriji privatne bezbednosti.

Teorije fiskalne prinude tumače brzi razvoj privatnog polisinga u kontekstu nemogućnosti države da odgovori na sve veće zahteve za bezbednosnim uslugama, što je dovelo do toga da je privatni sektor bezbednosti počeo da popunjava ovaj jaz (između potreba za angažovanjem policije i finansijskih mogućnosti države da ih zadovolji). Ove teorije koriste dve teorijske perspektive; radikalnu i liberalno demokratsku.

Radikalna sagledava razvoj privatnog polisinga kao neminovnu posledicu krize kapitalizma, u koje vreme je država `skliznula` u privatni sektor da bi ojačala svoj legitimitet. Mnoge od studija napisane u ovom duhu fokusiraju se na razvoj industrijskog kapitalizma u SAD krajem XIX i početkom XX veka. U to doba, u mnogim oblastima SAD naglo se razvijala industrija koja je imala potrebe za ugljem, gvoždem i čelikom i razvijala se ponajviše u ruralnim oblastima u kojima državna kontrola i nadzor tada nije bio na zadovoljavajućem nivou uspostavljen. Agresivan razvoj industrije stvarao je kod korporacija toga doba strah od ugroženosti celokupne imovine i s toga su se okrenule privatnom polisingu kao izvoru sopstvene zaštite. Postojao je još jedan, dodatni razlog; kako policija u to doba nije imala kontrolu nad udaljenim ruralnim oblastima u kojima su se, oko rudnika i prerađivačkih objekata ustvari formirala `kompanijska naselja`, u kojima su živeli radnici zaposleni u tim kompanijama, u kojima su bile i banke i drugi objekti koji su bili vlasništvo kompanija, a služili su organizaciji normalnog života tih građana- radnika, vlasnici su bili prinuđeni da organizuju privatne službe obezbeđenja. Interesantno je da su još na samom početku prošloga veka u tim službama radili i privatni istražitelji koji su bili zaduženi za unutrašnju dimenziju bezbednosti kompanija (sprečavanje sabotaza, špijunaže, radničkih buntova i dr.). Tada je nastala i danas čuvena privatna kompanija za bezbednost- Pinkerton, koja se upravo time bavila.

Liberalno demokratska perspektiva, suštinski posmatra nagli razvoj privatnog polisinga kao neminovnu posledicu rastućih zahteva prema policiji u modernom društvu, koje ona ne može da zadovolji. Prva studija u okviru ove teorijske perspektive, jeste studija koja ukazuje na vrlo važnu ulogu koju je industrije privatne bezbednosti imala u sprečavanju kriminala uperenog prema privatnim korporacijama sredinom prošlog veka (Kakalik and Wildhorn). U ovom radu se takođe naglašava komplementarna i podržavajuća uloga policije u ovoj sferi polisinga, čime su autori na ubedljiv način promovisali industriju privatne bezbednosti kao `Junior Partner, (mlađeg partnera policije).

Pre publikovanja ove studije naime, industrija privatne bezbednosti je sagledavana u kontekstu `privatne armije`, sa, može se reći, negativnim konotacijama. Ovo istraživanje je međutim u potpunosti preokrenulo dotadašnja uvrežena mišljenja o industriji privatne bezbednosti i pokazala i dokazala da je ovde reč o jednom vrlo pozitivnom doprinosu društvu koji može da se razvije i na potpuniji način primeni u ostvarivanju bezbednosti u društvu. Ne dugo po objavljivanju ove studije, 1976. godine vlada SAD je finansirala jedan makro projekt na temu industrije privatne bezbednosti, koji je imao kao rezultat proširenje koncepta `mlađeg partnera` sve do ustanovljavanja standarda za celokupnu industriju privatne bezbednosti, kojima se učvrstila njena efikasnost i produktivnost, a time i njen doprinos polisingu (u društvu).

Pluralistička (ili strukturalistička) teorijska polazišta u tumačenju privatnog polisinga naglašavaju fragmentaciju (društvene) moći, što za posledicu ima situaciju u kojoj privatne korporacije i lokalne zajednice, pre nego državno-centralizovane alijanse, poseduju i praktikuju tu moć. Ova polazišta oslanjaju se na Fukoovu teoriju disperzije društvene moći i disciplinovanog društva; rastući značaj privatnog sudstva, privatnih vlada i rešavanja konflikata van države (kao institucije), infrastruktura polisinga se neminovno značajno proširila. U tom duhu Shearing i Stenning tvrde da je rast privatne bezbednosti u direktnoj vezi sa rastom `masovnog privatnog vlasništva` u okviru čega su ogromni tržišni centri, objekti za zabavu, poslovni prostori, obezbeđeni od strane privatnog sektora bezbednosti. U ovim objektima/prostorima postoje pravila ponašanja,

strategije koje sprovode ta pravila, kao i procedure za rešavanje konflikata/sukoba, što sve, najčešće ne uključuje reagovanje ili pozornost države. Iako su mnogi od ovih prostora otvoreni za javnost, oni su, u stvarnosti, privatni prostori.

LITERATURA:

- (1) Bayley, D. and Shearing, C.D. (1996) The future of Policing. *Law and Society Review* 30: 585 – 606
- (2) Beck, U. (1992) *Risk Society: Towards New Modernity*. London: Sage
- (3) Button, M. (1999) Private security and its contribution to policing: underresearched, under-utilised and underestimated *International Journal of Police Science and management* 2: 103-116.
- (4) Button M. and John T. (2003) 'Plural policing' in action. *Policing and Society*
- (5) Button M. (2002) *Private Policing*. Willan Publishing: Cullompton, Devon, UK
- (6) Draper, H. (1978) *Private Police*. Sussex: Harvester Press
- (7) Findley M. and Zvekic U. (1993) *Alternative Policing Styles*. Kluwer Law and Taxation Publishers, Deventer, The Netherlands
- (8) Shearing, C.D. and Stening P.C. (1981) Modern private security: its growth and implications *Crime and Justice*. University of Chicago Press
- (9) Shearing, C.D. and Stening P.C. (1987a) *Private Policing*. Newbury Park, CA: Sage
- (10) Shearing, C.D. and Stening P.C. (1985) Police perception of private security. *Canadian Police College Journal* 9: 127-53
- (11) South, N. (1988) *Policing for Profit*. London: Sage
- (12) Stening, P.C. (1989) Private police and public police: toward a redefinition of the police role. In D.J. Loree (ed.) *Future Issues in Policing: Symposium Proceedings*. Ottawa: Canadian Police College
- (13) Stening, P.C. (1994) *Private policing* - some recent myths, developments and trends. Canberra: Australian Institute of Criminology

*Zbornik IKSI, 1-2/2007 – D. Davidović
„Klasifikacije i tumačenje privatnog polisinga ”, (str. 389-397)*

CLASSIFICATION AND EXPLANATION OF PRIVATE POLICING

In this article we tried to communicate with modern theoretical concepts of policing (public and private). Policing, as a notion and a concept, still hasn't find proper place in Serbian criminology and security concepts. Special attention we draw on recent attempts in literature to classify private policing, and to some heuristic explanations of private policing, revealing its social backgrounds.

KEY WORDS: policing / private policin / polic / social control